

Typologie přístupů k praxi

Sociální pracovník by měl být především profesionálem schopným reflexe a z této pozice by měl posuzovat ostatní povinnosti. Vždy by však měl dokázat své jednání veřejně obhájit.

Banksová (1995, 1998) definovala z hlediska způsobů přístupů k praxi čtyři typy, které se v realitě prolínají:

- **Angažovaný sociální pracovník** (committed) – chápe svou práci jako způsob, jímž uplatňuje osobní morální hodnoty. S klienty jedná jako se spolupracujícími lidskými bytostmi, které vnímá empaticky a s respektem. Vychází z toho, že sociální pracovník by měl opravdově pečovat o své klienty a jednat s nimi jako s přáteli. Sám sebe chápe především jako osobu a až potom jako sociálního pracovníka (používá stejné etické principy na situace v osobním životě i na ty, které vzniknou v rámci sociální práce). V kontextu současné praxe je tento přístup problematizován tím, že by sociální pracovník mohl být jednak obviněn ze stranění některým klientům (protože je v tomto rámci obtížné poskytnout stejnou péči všem), jednak může dojít k vytvoření osobního vztahu s klientem (možnost zneužití ze strany sociálního pracovníka i klienta), anebo k vyhoření. Proto je důležité, aby se sociální pracovník pohyboval v institucionálním rámci práv a povinností.
- **Radikální sociální pracovník** – s předchozím má společné to, že vkládá osobní hodnoty do praxe. Nedělá to však proto, aby poskytl jednotlivému klientovi bezpodmínečnou péči, ale jde mu primárně o změnu těch zákonů, oblastí sociální politiky a praxe, které považuje za nespravedlivé. Jde tedy spíše o otázku politické ideologie a o práci v zájmu sociální změny.
- **Byrokratický sociální pracovník** – v tomto modelu se doporučuje oddělení osobních hodnot, profesních hodnot a hodnot zaměstnavatele. Cílem sociální práce je manipulace s lidmi v zájmu jejich změny. K roli sociálního pracovníka patří i to, že vytváří iluzi osobní péče o klienta. Na druhé straně zase v určitých případech musí působit i jako přísný „normalizátor“ klienta. Rozdělení osobního a profesního je nutné proto, aby se sociální pracovníci necítili vinní tím, že s lidmi manipulují a že užívají vztah způsobem, který by v osobním životě nepovažovali za čestný.
- **Profesionální pracovník** – sociální pracovník je autonomním profesionálem, který je vzdělaný v oboru, je veden etickým kodexem a jeho identitu tvoří především členství v profesi. Prioritou jsou práva a zájem klientů. Důležitý je individuální vztah s klientem, kterého sociální pracovník chápe jako aktivního spolupracovníka. Profesionální model je založený na tom, že je třeba vyvážit moc mezi sociálním pracovníkem a klientem, a to upevněním práv klientů. To se děje tím, že se umožní participace klientů na rozhodování a služby se otevřou vlivu klientů. Důležitou roli ve změně organizační kultury hraje i možnost klienta stěžovat si. Klient tak dostane v kontextu profesionálních vztahů větší moc. Důraz je však kladen na sociálního pracovníka, který klientovi tuto moc dává. Klient má tedy více moci, ale ta je pod kontrolou sociálního pracovníka.

Tab. 2.3 Modely způsobů praxe v sociální práci (podle Banksové, 1995)

	Profesionální	Byrokratický	Angažovaný	Radikální
pojetí sociálního pracovníka	profesionál	úředník/technik	rovnocenný partner	rovnocenný partner
zdroj moci	profesionální expertizy	role v organizaci	kompetence jednat v dané situaci	kompetence jednat v dané situaci
pojetí uživatele služby	klient	konzument péče (vybírá si z předložených možností)	rovnocenný partner	rovnocenný partner
na co se klade důraz	individuální vztah mezi sociálním pracovníkem a klientem	služební opatření (postupy)	individuální zmocnění	společenská změna
čím se sociální pracovník řídí	profesní etický kodex	pravidla zaměstnavatele	osobní přesvědčení	ideologie
základní principy	právo klienta na sebeurčení, akceptace, důvěra atd.	povinnost organizace spravedlivě distribuovat zdroje a podporovat veřejné blaho	empatie, opravdovost, ryzost úmyslů	růst uvědomění, kolektivní akce
vhodná organizace	tam, kde je vysoký stupeň autonomie (např. soukromá praxe)	byrokratická organizace	nezávislá nezisková organizace, svépomocná skupina	nezávislá nezisková organizace, svépomocná skupina, nátlaková skupina

Všechny tyto proudy jsou v literatuře evidentní. Osoba s vlastním morálním kodexem na sebe bere roli profesionála s profesním etickým kodexem, který přijme práci sociálního pracovníka v určité organizaci se specifickými odpovědnostmi a povinnostmi. To je dále ovlivněno a vymezeno společenskými normami, veřejným míněním a zákony. Etický kodex obsahuje všechny prvky, ale klade důraz na profesionální model s příměsí povinností vzhledem k zaměstnavateli a sociální změně.

2.9 Závěr

Znalost etických teorií a hodnotové báze sociální práce, včetně etického kodexu, pomáhá sociálnímu pracovníkovi v situaci, kdy má řešit etický problém nebo